מות; ועוד שישה מחדלי אי עשייה, כלומר, מקומות שבהם יכולתי להכניס ציטוטים ולא הכנסתי; וכן "בעיקר אי דיוק בציטוט ומיזוג קטעי אמירות של אותו מרואיין במקומות שונים לכדי ציטוט אחד".

הערה נוספת על הגדרות הוועדה. שבעה מהפערים החמורים, לדעתה, הם בקטגוריה של "נתוני מפתח המאותרים במקורות המחקר ולא מצאו את ביטוים בעבודת התזה". קטגוריה זו, לא רק שאינה במנדט הוועדה כלל, שהתבקשה לבדוק אם תוכני הקלטות והרשימות הועברו בצורה מהימנה לטקסט העבודה; היא מנסה לשלול מההיסטוריון את הטעם העיקרי של עיסוקו, והוא בחירת החומר המתאים לעבודתו מהמקורות והציטוטים שאסף. זו, בסופו של דבר, האינטרפרטציה שלו. אם אין ההיסטוריון רשאי לעסוק בכך – אזי נדרוש ממנו שיביא את כל הראיונות בשלמותם; במקרה טנטורה – 63 שעות הקלטה ועוד כמה עשרות גיליונות של הרשימות. אלא שאז אין זו כתיבת היסטוריה כי אם איסוף חומרי גלם, החשוב מאוד כשלעצמו.

בשבועות הקרובים אשלים את הערותי ותגובתי לדו"ח, המנסה לבקר את עבודתי בתחומים רבים שאינם מצויים במנדט שקיבלה הוועדה.

בסיום מאמרו מדבר שגב על כישלונם של תדי כ"ץ ואוניברסיטת חיפה, ועל כך אעיר כי אכן, יש כאן כישלון עמוק וצורב: כישלון האוניברסיטה, שלא התייצבה מאחורי סטודנט שלה שפנה למחקר ראשוני מסוגו ודי חדשני במקומותינו – שילוב עדויות אישיות של לוחמים ופליטים במחקר מיקרו-היסטורי על המלחמה הפורמטיווית ביותר לעתיד ישראל, שבה נקבעו נהלים, נורמות, הגדרות ודפוסי פעילות לשנים רבות.

זהו גם כישלונו של מי שכנראה מחשיב את עצמו להיסטוריון משכמו ומעלה, אשר במקום לחזק ולעודד כיוון זה של מחקר, בשנים המעטות שעדיין אפשריות לקיומו, הוא נותן יד לגורמים אינטרסנטיים הנוגעים ישירות לנושא. המדובר באנשי עמותת אלכסנדרוני, המנסים לעשות הכל כדי לשלול לגיטימיות ממחקר החושף לעין כל, שלאחר כיבוש טנטורה, ב-23.5.1948, בוצע בכפר הכבוש טבח גדל־ממדים בגברי הכפר, בהיותם חסרי נשק ומגן. זהו הסיפור האמיתי, שיש מי שמוכן לעשות הכל כדי לבטלו מן העולם כאילו לא התרחש. חבל ועצוב ששגב ממשיך לשתף פעולה עם מי שמנסה, ללא הצלחה, להכניס סיפור זה בחזרה לאדמה.

תדי כ"ץ
קיבוץ מגל

13/7/01

בעקבות הכתבות על דו"ח הוועדה בעניין עבודת המאסטר של תדי כ"ץ, אני מוצא לנכון להעמיד על דיוקם כמה דברים שהשתבשו (תגובה מפורטת של מנחה העבודה, הפרופ' קייס פירו, על דו"ח הוועדה, תתפרסם בקרוב):

ראשית, בניגוד לרושם המתקבל מהכתבה מ-27 ביוני, כתב המינוי של הוועדה מטיל עליה לבדוק "אם תוכני הקלטות שהקליט תדי כ"ץ במסגרת עבודת המאסטר שלו... הועברו בצורה מהימנה לטקסט העבודה" ותו לא. חברי הוועדה, שני היסטוריונים ושני מומחים לשפה הערבית וספרותה, לא התבקשו להעריך את טיב עבודתו של כ"ץ על "יציאת הערבים מכפרים למרגלות הכרמל הדרומי (אם אל־זינאת וטנטורה) ב-1948" בכללותה. הערכה כזאת כרוכה בהתייחסות לעבודה בשלמותה, לא רק לפרק ד' המיוחד לאירועים בטנטורה במאי 1948, לחומר שנאסף, בכתב ובעל פה, לשימוש במקורות, לבסיס התיאורטי, למתודה וכו', וזו לא נכללה בהגדרת תפקידי הוועדה. לפיכך, לא רק כותרת הדו"ח ("דו"ח הוועדה לחקר עבודת גמר בנושא טנטורה") מטעה (פעמיים; אין מדובר לא בחקר מקיף של עבודת הגמר ולא בעבודת גמר בנושא טנטורה). מטעים גם אותם החלקים בדו"ח שיש בהם הערכה כללית, ושהד להם נשמע בכתבה (למשל, "הוועדה... מתחה ביקורת על איכות הרמה המדעית של עבודת המאסטר").

שנית, הוועדה, מטעמיה שלה, שיש מקום להרהר אחריהם, "קבעה את טיעוניו של עו"ד ארדינסט (פרקליטם של ותיקי חטיבת אלכסנדרוני) כבסיס לבדיקה" ולכן בדקה רק מדגם: 12 מתוך 53 ראיונות הנוגעים לכיבוש טנטורה (מעט יותר מחמישית), ובהם 56 גושי ציטוטים המתארים מעשי הרג של פרטים וקבוצות. מתוך 26 מקרים שבהם עלתה שאלת הפער נמנו "שלושה מקרים בטוחים של שיבוץ יסודות טקסט משמעותיים בתזה שאין להם זכר בהקלטות או ברשימות" ועוד שישה שבהם "נמנע תדי (כ"ץ) מלהזכיר בתזה יסודות משמעותיים שעלו במהלך הראיונות ומצאנו את ביטוים בהקלטות וברשימות הראיון".

עם כל החומרה בממצאים האלה, נראה לי שאין בסיס לקביעות הגורפות בכתבה, ש"כץ שיבש את דברי העדים (כולם?) בפרשת הטבח בכפר טנטורה", או ש"סילף את דברי המרואיינים (כולם?) בעבודת המאסטר". יתר על כן, הוועדה עמדה "על ארבעה מקרים שבהם טען עו"ד ארדינסט נגד תדי (כ"ץ) כי ציטוטים שהביא בעבודת התזה נעדרים בהקלטות. בשניים מהם איתרנו בקלטות עדויות מוצקות התומכות בגרסת תדי (כ"ץ)". מלבד זאת, "איתרנו מקרה אחד שבו הזניח תדי (כ"ץ) עדות ראייה חשובה שיכלה לסייע לו בגיבוש טיעוניו".

שלישית, אשר לקביעה בכתבה, החוזרת גם במאמרו של שגב, כי כ"ץ "האשים את לוחמי חטיבת אלכסנדרוני בטבח 200 מתושבי הכפר הערבי טנטורה", מן הראוי לחזור ולצטט את מסקנותיו של כ"ץ בסיכום עבודתו, שבהן אין זכר ל"טבח" ואין קביעה חד־משמעית בעניין ממדי ההרג: "אין באפשרותנו לקבוע באופן נחרץ וסופי כמה בדיוק מתושבי טנטורה נהרגו במהלך כיבוש הכפר ולאחריו מאחר שבנושא הזה שמענו מספר רב של גרסאות: מ-40 או 50 ועד 250... יש לנסות להתייחס לשאלות... שהן אולי המהותיות ביותר לענייננו: האם היתה או לא היתה מדיניות מכוונת והנחיות ברורות בכל הנוגע להתנהגות החיילים לאחר כיבושו של כפר, מה ייעשה בשטח ובתושבים משנכבש המקום ומעל לכל: הכיצד קרה שההתרחשויות שתוארו שוב ושוב על ידי המרואיינים בעבודה זו לא נודעו מעולם קודם לכן?... באשר לשאלה האחרונה – התשובה היחידה המתקבלת בעיני המחבר: לא קשר, לא שתיקה וככל הנראה גם לא ניסיון להשתקה. בעקבות הפגישות המרובות עם לוחמי אלכסנדרוני, הרושם שנוצר אצל המחבר הוא כמעט אחיד: אנשים אלו הגיעו, מאז החלטת האו"ם על חלוקת הארץ, כמעט מדי שבוע, לקרבות קשים ומרים, חלקם אף גורליים במידה רבה ובהם, על פי מיטב הכרתם ותודעתם, גוננו בגופותיהם על קו החזית הראשון של העם היהודי במדינתו הצעירה, בעצם ימי הולדתה הראשונים, תחת איום ממשי בהכחדה, עוד כמעט בטרם 'לידה', מתוך תחושה חריפה של חרדה קיומית, הזכורה להם היטב עד עצם היום הזה" (כ"ץ, יציאת הערבים מכפרים למרגלות הכרמל הדרומי).

הפרופ' אבנר גלעדי
ראש החוג להיסטוריה של המזרח התיכון
אוניברסיטת חיפה

●

כאחד מראשוני המיישמים הלכה למעשה את המתודה של התיעוד בעל פה במחקרי ההיסטוריה בישראל, אני עוקב בהערכה, אך גם בדאגה, אחרי המדוכה שיושבים עליה עמיתי באוניברסיטת חיפה בנוגע לעבודת הגמר של פרשת טנטורה. שהרי מסקנותיהם המלומדות עשויות להשפיע לכאן או לכאן על ממצאי הראיונות בפרשיות, שאף אינן מאוזכרות בתעודות שבכתב.

אכן לא בכדי אנו מקיימים באוניברסיטה העברית קורסים להכשרת מראיינים מקצועיים בתיעוד בעל פה, תוך כדי תשומת לב יתרה לעניינים הבסיסיים כמו מהימנות המרואיין, אך גם ליושרו האינטלקטואלי של המראיין, שלא יכה את כיוון התשובות. כצעד נוסף לחיזוק המקצועי של התיעוד בעל פה הקמנו אגודה ארצית של מראיינים.

גם תום שגב, התומך בגישה
חיפה בעניין עבודת הגמר של פר
לקביעה בסוגיה פוליטית שעדיין
במיוחד לקביעתו או טענתו ש"רו
את חלקם באחריות ההיסטורית
הפלשתינית". אכן אין חידוש ש
במחדל מתודי שהוא עצמו לא
הטענה הכפולה שהלביש בצורה
אומרת דרשני: האם באמת היה לו
הפלשתינית? האם צריכים הי
הזאת, הטעונה הוכחה?

●

תודה מקרב לב לתום שגב
ישראל את האמת על אשמתנו
נית. בהיגיון ברזל הסביר שגב
בטנטורה, אבל למעשה כן קרה
טעה בעבודתו, אבל למעשה
שאמר שהוא לא טעה, אף שבית
שכן טעה.

הסבר פשוט, מבריק וברור
בר ההגיוני הזה, הבנוי לתלפיו
לה וחשובה: "רוב הישראלים
באחריות ההיסטורית להיווצרו
נית". איזה מזל יש לכולנו ש
אחרת היינו ממשיכים להאמין,
ערב וההנהגה הפלשתינית הם
דיה ועלינו את הטרגדיה של
בכ-6,000 קורבנות. ועוד מגלה
באחריות מוסרית, פוליטית וכ
הפלשתינאים". כמובן, זה מתב
חשבנו שמדינות ערב הן הנושא
דם של אלה שהיו לפליטים ב
ביי המזרח התיכון גזרו על מד
זו האמת ואין בלתה. איזה
כבר מת, אחרת היינו מעמידים
חמה (שקרו אך לא קרו, אך של
פשע המלחמה החמור הרבה יו
שתינית.

הבימה התיאטרון הלאומי
הן הקוקיה
עם רמי הויברגר ועידית טפרסון
באולם רובינא:

הבימה התיאטרון הלאומי
הבמאות
עם קונדרה שדה גמוני מושוור

הבימה התיאטרון הלאומי
יהודי בחושך
הצגתו של שמואל וילוז'ני
האולם דריוונגר: 14 ביולי ב-21.00

הבימה התיאטרון הלאומי
שלוש נשים גבוהות
עם ליא קניג

הבימה התיאטרון הלאומי
מונולוגים מהואגינה
עם גילה אלמגור

הבימה התיאטרון הלאומי
זוגיות
הצגתה של קבוצת הצעירים

הבימה התיאטרון הלאומי
יום הולדת
עם: ליא קניג